

Гончарук, Світлана, і Малімон, Леся. «Риси індивідуального стилю В. Бродового в перекладах циклу романів Дж. Мартіна «Пісня льоду й полум'я»». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 15, 2021, с. 7–14.
Honcharuk, Svitlana and Malimon, Lesya. "Viacheslav Brodovyi's Individual Style Features in the Translation of George Martin's Series "A Song of Ice and Fire"". *Linguostylistic Studies*, iss. 15, 2021, pp. 7–14.

УДК 821.161.2.09:81'255(092)Бродовий В.:821.111'06-3Мартін Дж.=030.161.2
<https://doi.org/10.29038/2413-0923-2021-15-7-14>

РИСИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ В. БРОДОВОГО В ПЕРЕКЛАДАХ ЦИКЛУ РОМАНІВ ДЖ. МАРТІНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ Й ПОЛУМ'Я»

Світлана Гончарук

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

Леся Малімон

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
Луцьк, Україна

У статті запропоновано комплексний аналіз і опис рис індивідуального стилю перекладача В'ячеслава Бродового при перекладі циклу романів Джорджа Мартіна «Пісня льоду й полум'я». Розглянуто застосування перекладацьких стратегій для вирішення завдання передачі національно-культурної специфіки мови першоджерела. Описано процес адаптування твору мовою перекладу із застосуванням різноманітних способів перекладу: транслітерації, калькування, словоскладання, описового перекладу.

Ключові слова: індивідуальний стиль перекладача, калькування, транслітерація, словоскладання, описовий переклад.

VIACHESLAV BRODOVYI'S INDIVIDUAL STYLE FEATURES IN THE TRANSLATION OF GEORGE MARTIN'S SERIES "A SONG OF ICE AND FIRE"

Svitlana Honcharuk

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

Lesya Malimon

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

The article deals with the analysis of the individual style features of the translator Viacheslav Brodovyi. The goal of the study is to analyze the peculiarities of Viacheslav Brodovyi's individual style of translation. The material for the research is an amateur translation of George Martin's series "A Song of Ice and Fire" made by Viacheslav Brodovyi. The translator's individual style has been investigated. His individual style comprises methods, ways, and strategies used to reproduce the idiosyncrasy of the translation. The translator seeks to get as close as possible to the hypothetical reader who perceives the text.

The means of translation used by Vyacheslav Brodovyi have been analyzed. In most cases, the translator uses them to solve the problem of transmitting the national and cultural specific features of the language. The article describes the process of adaptation of the George Martin's series "A Song of Ice and Fire". Viacheslav Brodovyi uses the following ways of translation: transliteration, calque, word-formation technique, and descriptive translation to transfer or adapt the idea of the original work to the Ukrainian realities and adds a considerable number of dialectic words (rarely used and stylistically-marked vocabulary), bringing the series of novels "closer" to the ordinary Ukrainian reader. The translator has managed to convey accurately the essence laid down in the original work, without losing its individuality and identity. The analysis has shown that the main difficulties of translating were the expressive inversions, author's comparisons, onyms, as well as the differences in the lexical systems of two languages. Viacheslav Brodovyi's has applied translation transformations, especially adaptations, which are characteristic features of the translator's individual style. Thus, the individual style of the translator Viacheslav Brodovyi manifests itself in the stylistic dominance of deviations from the original, the usage of transliteration, calques, and descriptive translation.

Key words: individual style of translator, calque, transliteration, word formation, descriptive translation.

Вступ. Характерною рисою сучасного етапу розвитку перекладознавства є «експансія» в царину суміжних галузей знання, тісна взаємодія з комплексом дисциплін антропологічного спрямування, що веде до формування антропологічної парадигми, у межах якої мову розглядають як найголовнішу діяльність людського духу, що пронизує усі сфери людського буття і пізнання. Відтак, мовознавці переносять пріоритетну увагу з мовних феноменів, як об'єктів пізнання, на суб'єкт пізнання – людину («мовну особистість»).

Національно-культурний компонент входить у систему способів і засобів формування національно специфічного тексту та є одним із елементів організації мовного матеріалу. Тому дослідження національно-культурного компонента мовлення допомагає виявити особливості мовної картини світу. Особливої уваги заслуговує мовна поведінка творчих постатей і зокрема перекладачів, які покладають на себе функцію представлення засобами мови перекладу іншомовної дійсності, добираючи ті форми, які визначають його національно-мовну поведінку як перекладача (Тарасюк і Косик 158).

Проблемі адекватності перекладу ідейно-естетичного змісту художнього твору присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні теоретики й практики перекладу: О. Л. Борисенко, Р. П. Зорівчак, М. О. Лукаш, В. Є. Морозов, Ю. В. Покальчук, О. І. Чередниченко, В. Й. Шовкун, І. Мак'юен, Девід Лінн, Річард Робінсон та ін. Недостатньо вивченим лишається питання визначення ролі перекладача як посередника між автором та реципієнтом, який інтерпретує першоджерело та створює новий твір.

Мета дослідження. Наукова розвідка спрямована на комплексний аналіз і опис рис індивідуального стилю В'ячеслава Бродового в перекладах циклу романів Джорджа Мартіна «Пісня льоду й полум'я».

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом для дослідження слугує аматорський переклад, здійснений В'ячеславом Бродовим. Сам перекладач називає свій переклад *«авторський, самодіяльний, некомерційний переклад українською мовою уславленого на весь світ циклу романів «Пісня льоду та вогню» Джорджа Р. Р. Мартіна (A Song of Ice and Fire by George R. R. Martin), сучасної класики епічного фентезі. До жодних книжкових публікацій цей переклад стосунку не має, друком на папері не виходив. Зроблено його винятково для власної втіхи, для читання на цифрових пристроях»* (Мартін).

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення та сучасні напрацювання українських і зарубіжних науковців у сфері аналізу та інтерпретації художнього тексту. Метод узагальнення застосовано для теоретичного обґрунтування важливості поставлених завдань та дефініції ключових понять дослідження. Описовий метод використано для вивчення, систематизації та узагальнення особливостей перекладів В. Бродового. Перекладознавчі методи (комунікативний, метод трансформацій) застосовані для визначення мовних і мовленнєвих особливостей індивідуальних стилів; структурно-семантичний метод дослідження, який дозволяє вийти на рівень зображення мовної особистості перекладача як об'єкта аналізу; зіставно-порівняльний метод, який виявляє спільні та відмінні риси ідіостилів Дж. Мартіна та В. Бродового.

Результати дослідження та дискусія. У сучасному перекладознавстві проблема відображення індивідуальності автора художнього твору під час перекладу залишається актуальною. Дискусійним є питання творчого характеру перекладу та застосування перекладацьких стратегій, які допоможуть вирішити завдання передачі національно-культурної специфіки мови першоджерела та мінімальних втрат під час відтворення ідіостилу автора у процесі адаптування твору мовою перекладу.

Під індивідуальним стилем прийнято вважати систему характеристик, які властиві творам одного автора. Індивідуальний стиль автора проявляється у наданні переваги певним фонетичним, лексичним та синтаксичним особливостям, які створюють фундамент для формування художніх образів, що роблять унікальним авторський спосіб мовного вираження. З урахуванням антропоцентричного підходу у сучасних мовознавчих дослідженнях проблема індивідуального стилю стає однією з ключових у перекладознавстві.

На перший погляд терміни «індивідуальний стиль письменника» та «індивідуальний стиль перекладача» подібні, проте вони описують відмінні поняття: перше явище складається з трьох компонентів («задум – реальність – реалізація задуму»), друге – з чотирьох («оригінал – його

оцінка перекладачем – створення перекладу – порівняння створеного перекладу з оригіналом для відшліфування перекладу») (Комиссаров 137).

Художній переклад є результатом пізнання художнього світу першотвору. Тому кожен перекладач підходить до відтворення іншомовного тексту індивідуально, неповторно, з особливим умінням інтерпретувати текст твору-оригіналу. Досліджуючи мовну особистість перекладача, варто враховувати тип характеру перекладача і його перекладацької поведінки, соціотип перекладача з домінуючими перекладацькими рішеннями, національно-культурну приналежність перекладача та стратегії перекладу, яких перекладач дотримується у різних комунікативних ситуаціях (Іваницька 99).

Під час роботи над художнім твором перед перекладачем неодмінно постає проблема не лише відтворення сюжетної лінії, а й передачі ідіостилю автора. Кінцевий результат перекладу мусить зберігати особливості мовної майстерності письменника засобами цільової мови.

Проте під час перекладу художнього твору перед перекладачем постає ряд проблем, які унеможливають абсолютну точність відтворення: національно-культурні аспекти, жанрові особливостей твору, морфологічні та синтаксичні відмінності між мовою оригіналу та мовою перекладу та суб'єктивний характер перекладу, оскільки перекладач передає своє бачення та розуміння оригінального тексту.

Художній текст є відображенням досвіду автора, його цінностей та особистісних ознак, що зумовлює спрямованість досліджень на екстралінгвістичні і культурологічні чинники породження та сприйняття художнього твору (Золян 56).

Основна метою художнього перекладу – збереження індивідуального стилю автора. Проте серед науковців немає єдиного підходу щодо визначення критеріїв ідіостилю. Індивідуальний стиль прийнято трактувати як загальні принципи відбору засобів мови, властивих певному суб'єкту (Комиссаров). Систему мовностилістичних засобів, які характерні для творчої манери певної мовної особистості, розглядають як ідіостиль у вузькому розумінні. Відбір різних мовних засобів, їх трансформації та авторські стилістичні прийоми визначають індивідуальний авторський стиль.

Останнім часом науковці зосереджують увагу на існуванні індивідуального стилю перекладача, який інколи плутають зі стилем перекладу. Дж. Боуз-Бейєр вважає, що стиль перекладу – це стиль тексту-оригіналу в сприйнятті перекладача, тобто те, як цей текст передається у процесі перекладу, а саме, як він змінюється чи зберігається (Boase-Beier 5). Водночас, під стилем перекладача М. Бейкер розуміє так звані «відбиток» (thumb-print), що виражається рядом лінгвістичних та нелінгвістичних рис, постійне використання певних стратегій, а також характерні мовні уподобання (Baker 245).

Таким чином, на нашу думку, до індивідуального стилю перекладача можна віднести методи, способи та стратегії, яким він надає перевагу при відтворенні ідіостилу певного автора у перекладі певного твору. Перекладачеві необхідно максимально наблизитись до гіпотетичного читача, який сприймає текст.

Як і в більшості романів жанру фентезі, Дж. Мартін у циклі «Пісня льоду й полум'я» створив цілий всесвіт, в якому окрім вигаданих персонажів, вигаданими також є континенти, країни, традиції, політичний устрій та навіть зміна пір року. Дія циклу романів відбувається у вигаданій державі Сім Королівств, котра розташована на континенті Вестерос. Сюжет роману зав'язаний на політичних інтригах та боротьбі за трон. Тому, як результат для створення нового світу, письменник використовує вторинну номінацію, основою якої є метафоризація.

На початку ми проаналізували власні назви та титули героїв, використані при перекладі українською мовою. В перекладі В. Бродового є зафіксовані елементи як транслітерації (наприклад, *The Starks* – *Старки*, *The Lannisters* – *Ланістери*, *Ser Waymar Royce* – *Пан Веймар Ройс*), так і перекладу власних назв (наприклад, *Jon Snow* – *Джон Сніговий*, *Winterfell* – *Зимосіч*, *the Free Folk* – *Вільний народ*, *Mance Rayder* – *Манс Розбійник*). Проте варто зазначити, що саме метод дослівного перекладу, на нашу думку, є більш вдалим, оскільки краще передає смислове значення онімів. Наприклад, титул *Magister (Magister Illyrio – магістрат Іліріо)* В. Бродовий перекладає використовуючи слово мігістрат, що означає: «у Литві, Польщі й в Україні (до другої половини ХІХ ст.), а також у деяких західноєвропейських країнах – орган міського самоврядування; муніципалітет» (*Словник 4* : 590). У випадку використання обох методів передачі власних назв є доцільним, оскільки у першому випадку перекладач використовує метод калькування, який не додає перекладу нічого нового, проте чітко та зрозуміло передає значення слова. У другому випадку перекладач послуговується онімом, більш притаманним для східноєвропейських держав, для передачі давньоукраїнського колориту, що, власне кажучи, й було метою перекладача.

Одним з найпоширеніших способів передачі лексики є транслітерація. Це зумовлено тим, що автор вигадує нові слова, які не мають жодного відповідника в мові, якою перекладають твір. Найчастіше цей спосіб перекладач використовує для перекладу власних назв.

Прикладом транслітерації слугує топонім *Tyros*, що є назвою міста, яку перекладач транслітерує, і в українському перекладі вжито слово *Тирош*. Так у романі називається одне з дев'яти Вільних Міст, важливе торгівельне місто, яке знаходиться на острові у Вузькому морі. Ще одним прикладом використання транслітерації є назва міста *Myr (Myr)*, яке розташоване на західному узбережжі Ессоса. Перекладаючи власну назву, перекладач повністю відтворив написання лексеми.

Власні назви *Khal* та *Khaleesi* утворені способом транскрибування – *Кхал* та *Кхалісі*. *Khaleesi* – дружина Кхала, вождя та головнокомандувача дотракійців, саме так називали Деєнеріс Таргарієн (*Dayenerys Targaryen*), яка була дружиною *Кхала Дрого* (*Khal Drogo*). Такий спосіб передачі власних назв, коли зберігають автентичну вимову слова, відрізняється від транслітерації, при якому зберігають написання слова.

Поширеним прийомом перекладу у Вячеслава Бродового є калькування. Основою цього перекладу є складання слів або коренів. Прикладом передачі іншомовної лексики з адаптацією її до україномовного читача є *Weirwood*, котре складається з двох коренів *weir* та *wood*. Складання двох слів утворило абсолютно нове значення слова – *оберіг-дерево*. Також у слові *direwolf*, яке В. Бродовий перекладає як «лютововк», наявне калькування: *dire* – «жахливий, лютий, страшний» та *wolf* – «вовк». Іншими прикладами калькування є: *Godswood* – *Божегай*, *Redwood* – *Краснодерево*, *Tully of Riverrun* – *Таллі з Водоплину*. Перекладач використовує цей прийом для того, щоб перекласти назву магічної речі або істоти.

Найменш поширеним способом перекладу лексики у художніх творах виступає описовий переклад. Створення автором слів на основі вторинної номінації, так само, як і переклад цієї лексики, є одним з неморфологічних способів словотворення, адже слова метафорично змінюють свої значення в процесі їх формування. Наприклад, слово *sentinel*, основне значення якого згідно з *Webster's II New College Dictionary*: 1) *sentry*; 2) *watcher*; тобто «вартовий чи наглядач», у романі набуває абсолютно іншої конотації – «високе хвойне вічнозелене дерево» (*Webster's II*). Автор описує його як дерево з сіро-зеленими голками, які виробляють солодкий, липкий віск; зазвичай ці дерева ростуть в основному на півночі, а також над стіною у Вестеросі, що є прикладом описового перекладу.

Словосполучення *the Long Night*, первинним значенням якого є «довга ніч», тобто «довгий нічний період доби», у романі набуває іншого значення. Цим словосполученням називають певний історичний період Вестеросу, коли протягом років континент охопила темрява. «Довга ніч» тривала цілі покоління, і більша частина світу була спустошена від голоду й терору вісім тисяч років до загарбницької війни, в розпал великої зими. Словосполучення є яскравим прикладом творення вторинної номінації. Автор змінив метафоричне значення цієї фрази, замінивши звичайний період пори року на майже нескінченний період в історії цілих поколінь. Перекладач повністю прийняв точку зору автора, здійснивши метафоризацію й у своєму перекладі.

Не менш цікаві у романі оніми-неологізми, які є незвичними навіть для англійської традиції: *Дотракійці* (*Dothraki*), члени династії Таргарієнів, назва столиці *Валірія* (*Valyria*), звідки походять представники *дому Таргарієн* (*House Targaryen*), імена жителів країн поза межами континенту *Вестерос* (*Westeros*), назви країн континенту *Ессос* (*Essos*), *Пентос* (*Pentos*). Передаючи такі оніми-неологізми, перекладач надає перевагу транслітеруванню.

В. Бродовий приділяє особливу увагу вживанню стилістично маркованої лексики, яку зазвичай оминають перекладачі. Наприклад, стилістично-маркована мовна одиниця, лайка *дідько*:

The king groaned. "Seven hells, don't start with her again. That's done, I'll hear no more of it." (Martin 415) – *Король застогнав. «Семеро дідьків, та не починай знову! Справу вирішено, більше чути про неї не хочу»* (Мартін).

В інших прикладах зафіксовані стилістично-забарвлені слова *ника* та *вилупки* при перекладі стилістично-нейтральних слів *face* та *boys*:

And if you ever throw it in my face again, I swear to you, I'll pin the damned thing on Jaime Lannister (Martin 415). – *От спробуй ще бодай раз кинути цю клятву клішню мені у **нику** – і присягаюся, я почеплю її на Хайме Ланістера* (Мартін).

"You are as hopeless as any boys I have ever trained," Ser Alliser Thorne announced when they had all assembled in the yard (Martin 429). – *«Ви безнадійніші за всіх **вилупків**, яких я навчав», – оголосив пан Алісер Терен, коли всі зібралися у дворі* (Мартін).

Цікавим аспектом перекладу В. Бродового є використання власне українських реалій. Так, слово *mile* передано українським, словом *верста*, що наближує події роману до українського життя минулих століть. Такі ж зміни здійснив В. Бродовий при перекладі слова *lordling* як *панич*.

У текстах можемо прослідкувати використання В'ячеславом Бродовим українських діалектизмів, застарілих та маловживаних слів, які надають перекладові українського колориту:

"Is beans," Mord said. "Here." (Martin 396) – *«Осьо харць, – відповів Морд. – **Осьдецьки**»* (Мартін).

For that, Mord gave him a kick, driving a steel-toed boot hard into Tyrion's ribs on the way out. (Martin 397) – *За це Морд **хвицьнув** його ногою – увігнав підкованого носака в ребра, коли вже виходив* (Мартін).

Використовуючи архаїчну, діалектну, рідковживану та стилістично-марковану лексику перекладач зумів, передати суть, закладену автором у романі, а це, беззаперечно, найголовніша складова перекладу. Адже сам В. Бродовий зазначав необхідність збагачення мови твору лексикою з історичним колоритом, щоб донести красу і велич описаної епохи: *«Ключова моя ідея полягала в тому, щоб адаптувати мову перекладу з використанням українських старожитностей, надати їй виразного східноєвропейського колориту, де б у титулах, звертаннях, побутових назвах, військових термінах, у двірському пишномов'ї та посполитих теревенях чулося відлуння старої Русі-України, Литви, Речі Посполитої, козацтва, а подеколи й різноманітних наших сусідів: чехів, угорців, татар, москвинів тощо»* (Мартін).

В. Бродовий переніс задум автора першотвору на українські реалії, додав чималу кількість діалектизмів, рідковживаної та стилістично-маркованої лексики, зробивши твір «ближчим» для простого читача. Він зумів досить точно передати суть, закладену в оригіналі, не втративши власної індивідуальності та самобутності.

Висновки та перспективи досліджень. Проведене дослідження показало, що експресивні звороти, оніми, а також різниця в лексичних системах мов оригіналу та перекладу художнього твору – основні труднощі, які постають перед перекладачем. Результати аналізу свідчать, що в перекладі В. Бродового проблеми перекладу вирішуються шляхом застосування перекладацьких трансформацій, особливо адаптування, що є характерною рисою індивідуального стилю перекладача. Таким чином, мовна індивідуальність перекладача В. Бродового визначається стилістичною домінантою відхилень від оригіналу.

Список використаної літератури

- Золян, Сурен. *От описания идиолекта – к грамматике идиостиля*. Москва: Высшая школа, 1989.
- Іваницька, Марія. *Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах*. Чернівці: Книги XXI, 2015.
- Комиссаров, Вилен. *Современное переводоведение*. Москва: ЭТС, 2002.
- Мартін, Джордж. «Пісня льоду й полум'я». Переклад В. Бродового. *Хата на тризубі*. URL: <http://ice-and-fire.in.ua/page/about/>
- Науменко, Анатолій. *Перекладознавство*. Миколаїв, 2014.
- Словник української мови*, за ред. І. К. Білодіда. В 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
- Тарасюк, Тетяна і Косик, Дарина. «Національно-мовна поведінка П. Куліша як перекладача драми В. Шекспіра “Ромео і Джульєтта”». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 9, 2018, с. 141-62.
- Українська мова: енциклопедія*, за ред. ред. В. М. Русанівського, і О. О. Тараненка. Київ, 2000.
- Baker, Mona. “Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator.” *Target*, vol. 12, no. 2, 2000, pp. 241–66.
- Boase-Beier, Jean. *Stylistic Approaches to Translation*. Manchester: Routledge, 2014.
- Martin, George. *Game of Thrones*. London: Harper Voyager, 2014.
- Webster's II New College Dictionary*. Boston – New York: Houghton Mifflin Company, 1995.

References

- Zoljan, Suren. *От описанија идиолекта – к грамматике идиостиля*. Москва: Vysshaja shkola, 1989.
- Ivanytska, Mariia. *Osobystist perekladacha v ukrainsko-nimetskykh literaturnykh vzaiemynakh*. Chernivtsi: Knyhy XXI, 2015.
- Komissarov, Vilen. *Sovremennoe perevodovedenie*. Moskva: JeTS, 2002.
- Martin, George. “A Song of Ice and Fire”. Translated by V. Brodovoho. *Khata na tryzubi*. ice-and-fire.in.ua/page/about/
- Naumenko, Anatolii. *Perekladoznavstvo*. Mykolaiv, 2014.
- Slovnyk ukrainskoi movy*, edited by I. K. Bilodid. 11 vols. Kyiv: Naukova dumka, 1970–1980.
- Tarasiuk, Tetiana, and Kosyk, Daryna. “National-linguistic Behavior of P. Kulish as a Translator of W. Shakespeare’s Drama “Romeo and Juliet”. *Linguostylistic Studies*, iss. 9, 2018, pp.141-62.
- Ukrainska mova: entsyklopediia*, edited by V. M. Rusanivskyi, and O. O. Taranenko. Kyiv, 2000.
- Baker, Mona. “Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator.” *Target*, vol. 12, no. 2, 2000, pp. 241–66.
- Boase-Beier, Jean. *Stylistic Approaches to Translation*. Manchester: Routledge, 2014.
- Martin, George. *Game of Thrones*. London: Harper Voyager, 2014.
- Webster's II New College Dictionary*. Boston – New York: Houghton Mifflin Company, 1995.

Стаття надійшла до редколегії 23.09.2021